

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Tjele Langsø og Vinge Møllebæk

Natura 2000-område nr. 33
Habitatområde H33
Fuglebeskyttelsesområde F16

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015. Tjele Langsø og Vinge Møllebæk.
Natura 2000-område nr. 33
Habitatområde H33
Fuglebeskyttelsesområde F16

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram,
Natura 2000-planer, sædgås, blank seglmos.

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen Vestjylland
Holstebrovej 31
6950 Ringkøbing
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr. 978-87-7091-121-4

ISBN nr. 978-87-7091-122-1

Dato: 1. december 2011

Forsidefoto: Udsigt over Tjele Langsø
Fotograf: Peter Bundgaard

Resume:

Natura 2000-plan for Tjele Langsø og Vinge Møllebæk (nr. 33). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
Natura 2000-planen er bindende for myndighederne	6
Områdebeskrivelse	6
Trusler mod områdets naturværdier	8
Igangværende pleje og genopretning	9
Tilstand og bevaringsprognose	9
Vurdering af tilstand	9
Vurdering af bevaringsprognose	12
Målsætning	13
Overordnet målsætning for Natura 2000-området	14
Konkrete målsætninger for naturtyper og arter	15
Modstridende interesser	15
Indsatsprogram	16
Generelle retningslinjer	16
Konkrete retningslinjer	17
Forslag til mulige virkemidler	18
Sammenhæng og synergi med vandplan	18
Strategisk miljøvurdering	18
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets geografiske beliggenhed og afgrænsning	19
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	20
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	21
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	24

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

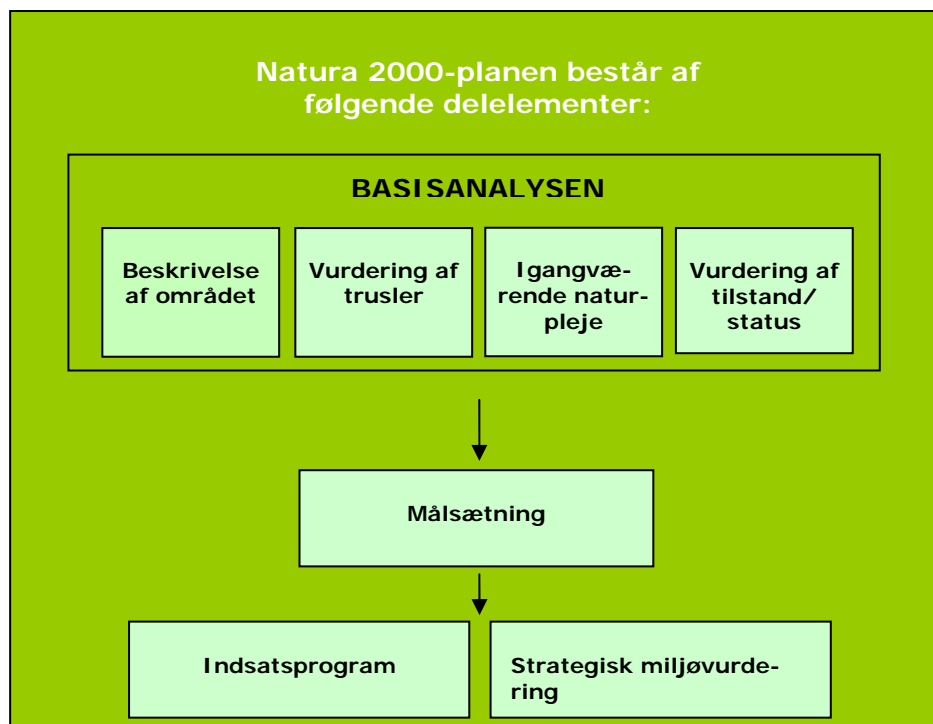
Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (fuglebeskyttelses- og habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne

og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter).

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland Limfjorden og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører fredskovspligtige arealer revideres dog kun hvert 12. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 1353 ha og afgrænses som vist på bilag 1. De statsejede arealer udgør 1 ha. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H33 Tjele Langsø og Vinge Møllebæk) og Fuglebeskyttelsesområde nr. F16 (Tjele Langsø). På [Naturstyrelsens hjemmeside](#) samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område

Habitatområdet domineres arealmæssigt og landskabeligt helt overvejende af selve Tjele Langsø på 409 ha med tilgrænsende ellesumpe.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 33 – Tjele Langsø og Vinge Møllebæk

Naturtyper:	Søbred med småurter (3130) Næringsrig sø (3150) Vandløb (3260) Kalkoverdrev (6210) Surt overdrev (6230) Tidvis våd eng (6410) Urtebræmme (6430)	Kildevæld (7220) Rigkær (7230) Bøg på mor (9110) Ege-blandskov (9160) Stilkeke-krat (9190) Skovbevokset tørvemose (91D0) Elle- og askeskov (91E0)
Arter:	Bæklampret (1096) Odder (1355)	Blank seglmos (1393)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 16 – Tjele Langsø

Fugle:	Sædgås
---------------	--------

Figur 2. Naturtyper, fugle og andre arter, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området.

Søen tilføres vand dels fra Tjele Å og Engdal Bæk i vestenden, dels fra talrige kilder og væld der alt overvejende er tilgroet med rød-el langs søens bredder. Tjele Langsø er en dyb og næringsrig sø, hvor den sparsomt udbredte undervandsvegetationen domineres af akstusindblad. Væksten af vandplanter er hæmmet pga. uklart vand. Søen har afløb i den østlige ende og vandet fortsætter via Vorning Å til Skals Å og senere Hjarbæk Fjord. Den sydøstlige del af habitatområdet omfatter Vinge Mølle med mølledam og omkringliggende stejle overdrevsskrænter. Mølledammen gennemløbes af Vinge Møllebæk, der løber ud i Vorning Å. Ellesumpen starter typisk ved skræntfoden og strækker sig 20-40 m ud mod søen. Ellesumpene har visse steder en høj naturværdi.

Rundt om søen ligger flere større eller mindre arealer med rigkær, der i varierende grad er under tilgroning. F.eks. ligger et rigkær på næsten 1,6 ha på nordsiden af søen ved Langagergård, syd for Lindum. Tilsvarende ligger der vest for søen ved Tjele Mølle mindst 5 ha med rigkær, der blandt andet rummer butblomstret siv.

Langs Vinge Møllebæk findes en række meget vigtige rigkærs-, kildevælds- og overdrevslokaliteter med sjældne arter, herunder bl.a. blank seglmos. Der er tidligere registreret gul stenbræk på stedet.

Fuglebeskyttelsesområdet omfatter ud over selve søen også store landbrugsarealer omkring Tjele Gods syd for søens vestlige ende. Arealerne udgjorde især for år tilbage den foretrukne fourageringsplads for overvintrende sædgæs, der er den eneste art på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet. Gæssene fouragerer nu overvejende i Nørreådalen, i det nærliggende Natura 2000 område 30. Gæssene anvender dog fortsat i perioder søen til overnatning

sammen med arealer umiddelbart nord for søen (uden for fuglebeskyttelsesområdet) til fouragering. Sædgås har de seneste år været i tilbagegang på nationalt plan.

Vandløbene i området er levested for bæklampret, og odder findes i en god bestand.

I basisanalysen for Natura 2000-området Tjele Langsø og Vinge Møllebæk findes der en mere detaljeret gennemgang af arterne og naturtyperne på områdets udpegningsgrundlag. Se [Naturstyrelsens hjemmeside](#).

Natura 2000-området ligger i Viborg Kommune og indenfor hovedvandområdet Limfjorden.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirking vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Arealreduktion/fragmentering: De kortlagte arealer med surt overdrev og rigkær er ret beskedne, og forekomsterne ligger isolerede.

Næringsstofbelastning: I Tjele Langsø er der for stor tilførsel af næringsstoffer fra oplandet og der frigives ophobet fosfor fra søbunden.

Luftbåren belastning af kvælstof: Belastningen overskrider laveste ende af tålegrænseintervallet for arealer med naturtyperne surt overdrev, kildevæld og rigkær. Næringsstofbelastning med kvælstof fra luften overskrider højeste ende af tålegrænseintervallet for naturtyperne søbred med småarter, kransnålalge-søer og alle skovnaturtyperne i området. Næringsstofbelastning af naturtyperne har desuden en negativ påvirkning på forekomsten af blank seglmos.

Tilgroning: Der sker tilgroning i form af opvækst af træer og buske på naturtyperne surt overdrev, rigkær og kildevæld. Bortskygning er kritisk for blank seglmos. Desuden er der problemer med tilgroning med høje græsser og urter på naturtyperne surt overdrev, rigkær og kildevæld.

Uhensigtsmæssig hydrologi: Dræning og grøftning udgør især en

trussel mod forekomster af områdets rigkær og kildevæld og dermed for blank seglmos. Grødeskæring og regulering påvirker den naturlige hydrologi i området negativt.

Uhensigtsmæssig drift: Intensiv skovdrift kan medføre, at skovnaturtyperne forringes eller ødelægges. Desuden er der en utilstrækkelig beskyttelse af skovnaturtyperne mod bl.a. konvertering til andre træarter.

Invasive arter: Invasive arter udgør en trussel mod naturtypen surt overdrev. Glansbladet hæg udgør en trussel mod ege-blandskov.

Igangværende pleje og genopretning

Tidligere og nuværende kendte levesteder for blank seglmos og gul stenbræk bl.a. ved Vinge Mølle har indgået i et større plejeprojekt for de to arter. Projektet har omfattet rydning af vedplanter, opsætning af hegn og indgåelse af græsningsaftaler. Ved Vinge Mølle blev der ryddet opvækst nær forekomster af blank seglmos og der blev hegnet og igangsat afgræsning.

På nordsiden af Tjele Langsø ligger delarealer med egekrataftaler.

For at forbedre miljøtilstanden i Tjele Langsø er der i 2002-03 forsøgsvis tilført ilt til den dybeste del af søens bund. Der blev ikke efterfølgende konstateret en forbedret miljøtilstand i søen.

Vinge Mølledam med omkringliggende arealer indgår i en fredning. Fredningens formål er bl.a. at sikre vådområdets udstrækning af hensyn til botaniske interesser og at sikre geologiske værdier i området.

Tilstand og bevaringsprognose

For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle tilstand, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

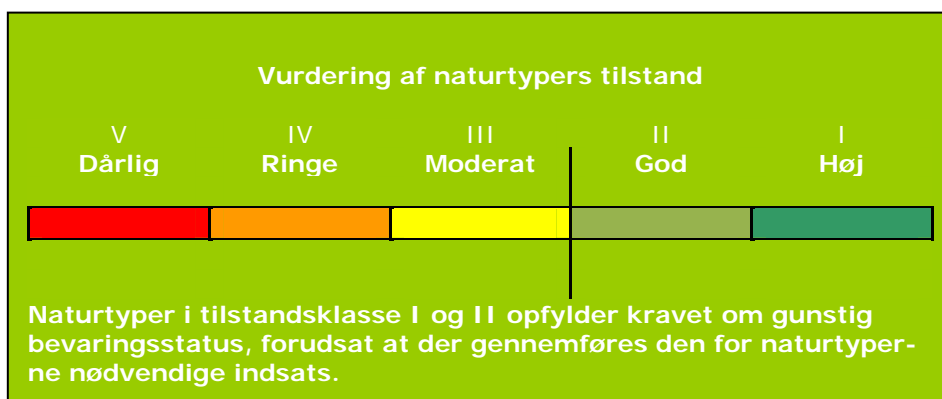
Bevaringsprognose for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning.

For en lang række naturtyper og for alle arter findes der ikke noget system til vurdering af deres tilstand. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsprognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden i 23 lysåbne naturtyper og 10 skovtyper. Naturtyperne er kortlagt i dels basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m og et strukturindeks, baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandingsforhold, forekomst af invasive arter og trækronernes lagdeling i forskellige etager.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet.

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet nu har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I figur 4 er vist natur/skovtilstanden for natura 2000 områdets naturtyper. I området findes der ca. 25 småsøer på under 5 ha, hvoraf 2 er tilstandsvurderet. Søerne er ikke medtaget i figuren.

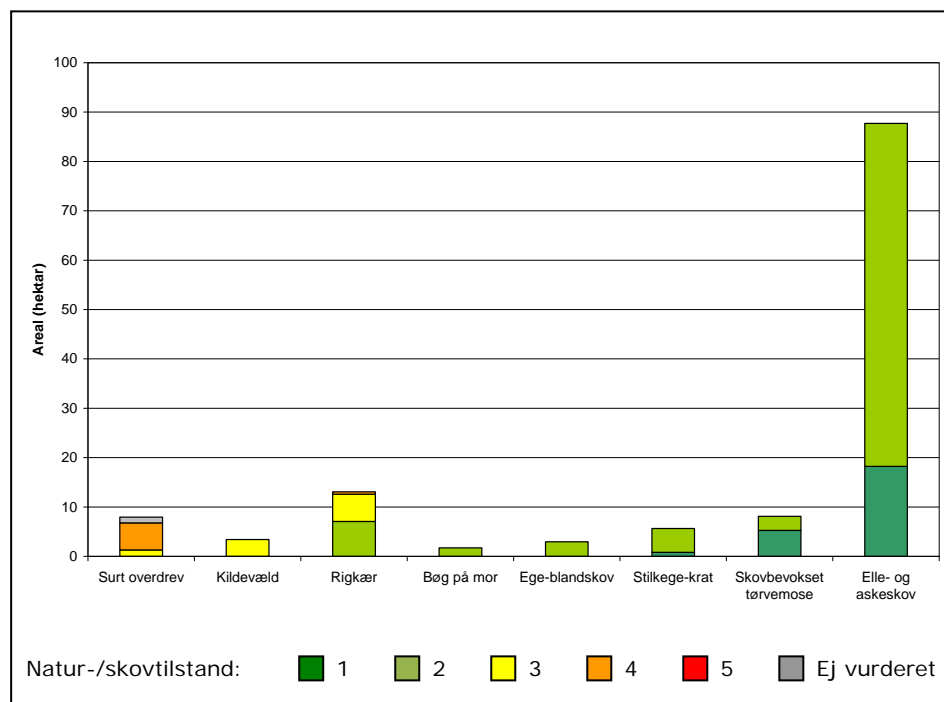
I det følgende nævnes eksempler på tilstandsvurderinger i området (se figur 4).

Skovtilstanden for alle 106 ha skovnaturtyper i området er vurderet til skovtilstandsklasse I og II, dvs. gunstig. Elle- og askeskov udgør heraf næsten 88 ha.

For rigkærene er der vurderet en gunstig naturtilstand på lidt over halvdelen af det kortlagte areal i området. Selv om en del af områ-

derne plejes med afgræsning er der dog fortsat trusler til stede i form af tilgroning og afvanding.

For de sure overdrevs vedkommende er hovedparten af arealet vurderet som ugunstig (III-V) i både artsindekset og strukturindekset. Samlet giver det en ugunstig naturtilstand på hele 84 % af arealet med surt overdrev. Artsindholdet er tilsyneladende forarmet og indeholder ikke specielt mange typiske arter for sure overdrev, hvilket kan skyldes flere ting, f.eks. næringsstofbelastning. Samtidig har hovedparten af arealerne en for ringe struktur.

Figur 4. Natur/skovtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Der er kortlagt én forekomst af søbred med småarter og én forekomst af en næringsrig sø, begge har de moderat naturtilstand.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000- området på [Naturstyrelsens hjemmeside](#).

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

Vurdering af bevaringsprognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtyper og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og de aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på lang sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Bækklampret - dels på baggrund af en faglig vurdering af vandløbskvaliteten i de pågældende vandløb dels på baggrund af viden om artens forekomst i vandløbene.
- Odder - dels på baggrund af viden om artens forekomst inden for området dels på baggrund af artens positive bestandsudvikling i Jylland de seneste år.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- Tjele Langsø, samt øvrige forekomster af naturtypen næringsrig sø på grund af for stor belastning med næringsstoffer både luftbåren og tilførsel fra overfladevand og dræn.
- Arealer med surt overdrev, rigkær og kildevæld da den laveste ende af tålegrænseintervallet for kvælstof-deposition er overskredet på hele det kortlagte areal, tilgroning mv.
- De 5 skovtyper, da næringsstofbelastningen med kvælstof overskrider højeste ende af tålegrænseintervallet for hele skovarealet.
- Forekomsten af blank seglmos, primært pga. for stor kvælstof-deposition og pga. tilgroning af levestedet.

Prognosen er ukendt for:

- Vandløb, søbred med småurter, urtebræmme, kalkoverdrev og tidvis våd eng pga. ufuldstændig viden om naturtypens forekomst i området
- Sædgås pga. manglende kendskab til bestandsudviklingen inden for området

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsprognose for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsprognose for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende

kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsprognose sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden. Da der endnu ikke er udviklet et tilstandsvurderingssystem til brug for vurdering af areal og tilstand af levestederne for fuglearterne, er fastsættelse af målsætningen for de enkelte fuglearter på udpegningsgrundlaget sket på baggrund af en vurdering af, om størrelsen og kvaliteten af levestedet kan rumme bestanden, og ikke på om bestanden rent faktisk er til stede. De i planen angivne bestandsstørrelser er fastsat på baggrund af den officielle danske indmelding til EU.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinier for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Området med Tjele Langsø og de omkringliggende elle- og askeskove, rigkær og væld udgør et stort, sammenhængende naturområde med vægt på naturmæssige sammenhænge mellem søen og de nærmeste omgivelser.

Selve Tjele Langsø sikres. Dette forudsætter en god vandkvalitet. Områdets meget vigtige forekomster af rigkær, væld og artsrige sure overdrev ved Tjele Langsø og Vinge Mølle prioriteres højt. Tilsvarende prioriteres levesteder for blank seglmos. Naturtypernes areal og antallet af levesteder for arten øges, og der skal så vidt muligt skabes sammenhæng mellem forekomsterne. De nævnte naturtyper sikres sammen med især ellesumpene en god-høj naturtilstand, mens søerne og vandløbene i området over tid bør opnå en god vandkvalitet. Forekomsten af sædgås sikres inden for fuglebeskyttelsesområdet. Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtypen hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Baggrund for den overordnede målsætning

I Natura 2000 område 33 er der specielt fokus på selve søen og på de truede naturtyper rigkær (evt. i mosaik med væld) som kan være/er

levested for den sjældne bilag II-art blank seglmos samt sure overdrev. Desuden er der fokus på sikring af levestederne for sædgås, der er national ansvarsart.

Områdets sure overdrev og rigkær er reduceret væsentligt i areal i de sidste årtier primært på grund af tilgroning med vedplanter, høje urter og græsser samt afvanding, tilplantning og evt. opdyrkning. Forekomsterne består i dag overvejende af fragmenterede arealer, som dog fortsat stedvis indeholder en meget artsrig vegetation. Der er potentiale især for udvidelse af arealet med rigkær i området.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger for naturtyper og arter i Natura 2000 området:

- *Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*
- *For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.*
- *For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for sædgås og blank seglmos stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede forageringsområder/levesteder.*
- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes højt og søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Sure overdrev ved Vinge Mølle målsættes højt.*
- *Rigkær ved Vinge Møllebæk målsættes højt bl.a. pga. forekomsten af blank seglmos.*

Modstridende interesser

Målsætning om gunstig bevaringsprognose for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Som udgangspunkt ønskes det i stort omfang at bevare den eksisterende elle- og askeskov omkring Tjele Langsø, men hvor artsrige rigkær findes at være under tilgroning, prioriteres rydning af disse. Og-

så af evt. rød-el. Bræmmen af træer omkring søen sikrer en mindre forstyrrelse af de rastende sædgæs og tilbageholder næringsstoffer fra de omgivende markarealer.

Det prioriteres, at kilder og væld fortsat holdes lysåbne, hvis en beskyttet tilstand er resultatet af en nyere tilgroning med træer.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet, der bygger på de 4 sigtelinjer, beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovspligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunalbestyrelsernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 *Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den*

øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.

- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på arealer med kildevæld, og rigkær, herunder levesteder for blank seglmos.*
- 1.3 *Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe en mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssig hydrologi.*
- 1.4 *Der sikres velegnede og uforstyrrede levesteder samt tilfredsstillende fourageringsmuligheder for sædgås i området.*
- 1.5 *Der sikres velegnede levesteder/fourageringsmuligheder for odder og bæklampret.*
- 1.6 *Der sikres levesteder med hensyntagen til odders sårbarhed overfor forstyrrelser*
- 1.7 *De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje, og vandløb med vandplanter sikres fysiske forhold samt kontinuitet, dette sikres via vandplanlægningen. Skovnaturtyperne sikres skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigheden primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.*
- 1.8 *Invasive arter bekæmpes og spredning forebygges så vidt muligt og vha. bedst kendte metode.*

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- 2.1 *Forekomsterne af surt overdrev søges udvidet. Forekomsten af rigkær evt. i mosaik med væld, søges udvidet. Arealerne kædes så vidt muligt sammen.*

Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 *Skovnaturtyper sikres. Der kan være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovtype.*
- 3.2 *Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.*

Indsatser efter sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for na-

turtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 *Forekomsterne af surt overdrev udvides med op mod 8 ha og arealet med rigkær udvides med op mod 5 ha.*

Forslag til mulige virkemidler

Kommunalbestyrelserne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand. Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

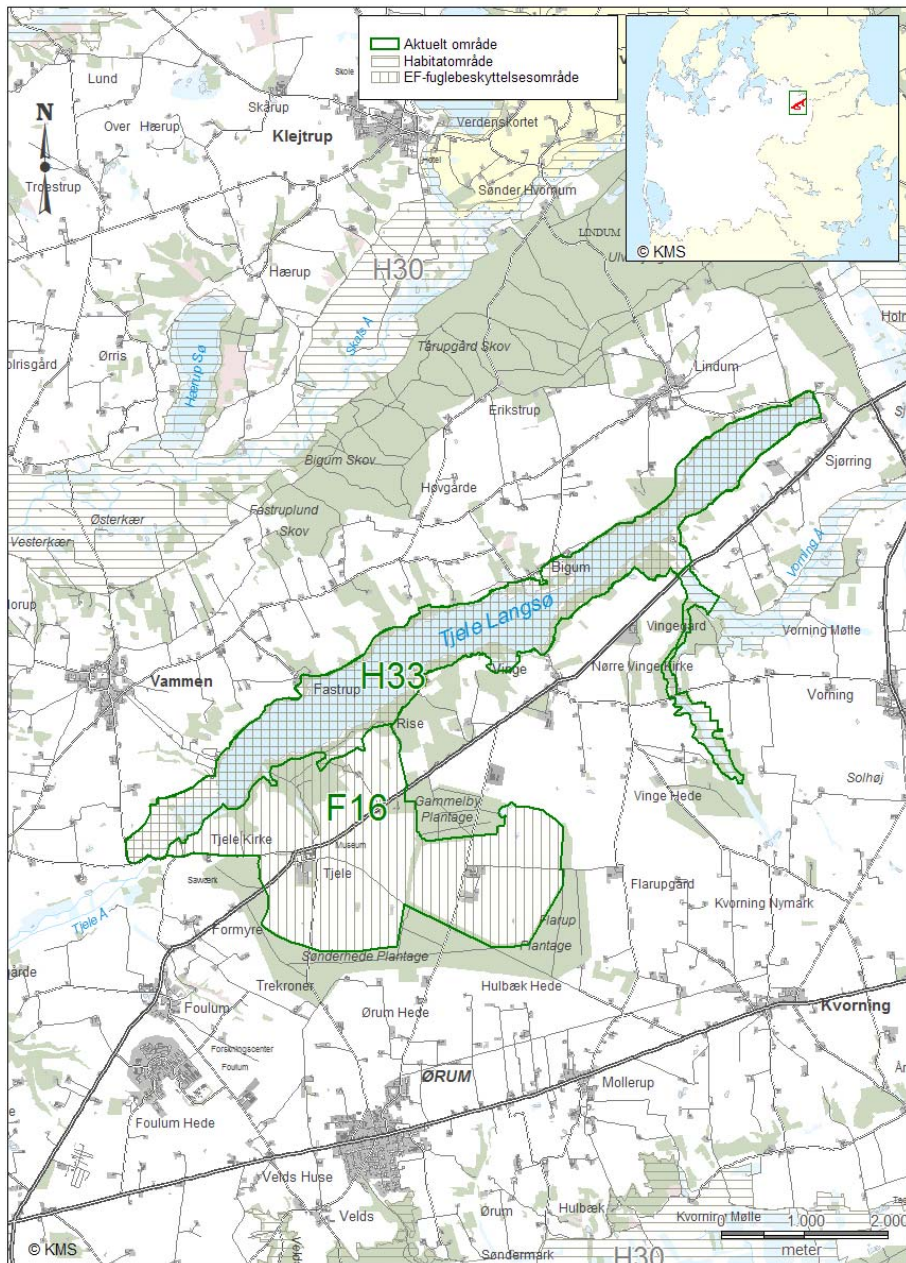
Planlagt indsats efter vandplanen der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt være afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af Bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. N33 Tjele Langsø og Vinge Møllebæk.

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H33 (vandret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F16 (lodret grøn skravering). Andre Natura 2000-områder er vist med sort skravering.

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2 - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område.

Se [Naturstyrelsens hjemmeside](#) – under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Bilaget indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsprognose for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes

de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsprognose". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsprognose" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsprognose. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de

eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sorterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 23 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

**Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen
Miljørapport for N33 Tjele Langsø og Vinge Møllebæk**

- kan læses på [Naturstyrelsens hjemmeside](#) under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk